

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти  
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

**Кваліфікаційна робота**

на тему: **«Розвиток фінансової грамотності молодших школярів на  
уроках математики»**

Студентки СВО магістр  
Спеціальності **013 Початкова освіта**  
Галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**  
Ступеня вищої освіти магістр  
**Дячук Тетяни Анатоліївни**  
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник **кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри початкової освіти Імбер В.І.**

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка: ECTS \_\_\_\_\_

Голова комісії \_\_\_\_\_  
(підпис) (ініціали, прізвище)

|               |          |                      |
|---------------|----------|----------------------|
| Члени комісії | _____    | _____                |
|               | (підпис) | (ініціали, прізвище) |
|               | _____    | _____                |
|               | (підпис) | (ініціали, прізвище) |
|               | _____    | _____                |
|               | (підпис) | (ініціали, прізвище) |

м. Вінниця – 2024 рік

## **ЗМІСТ**

|                                                                                                                                                    |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                                                                                  | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ<br/>ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....</b>                                             | <b>7</b>  |
| 1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження «фінансова культура»,<br>«фінансова грамотність».....                                          | 7         |
| 1.2. Вікові особливості дітей молодшого шкільного віку у контексті проблеми<br>розвитку фінансової грамотності.....                                | 14        |
| 1.3. Діагностика стану сформованості основних фінансових понять у<br>молодших школярів.....                                                        | 21        |
| <b>РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ<br/>ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ<br/>МАТЕМАТИКИ.....</b>                         | <b>37</b> |
| 2.1. Педагогічні умови розвитку фінансової грамотності молодших школярів<br>на уроках математики.....                                              | 37        |
| 2.2. Досвід учителів початкової школи з організації уроків математики,<br>спрямованих на розвиток фінансової грамотності молодших школярів.....    | 46        |
| 2.3. Методичні напрямки удосконалення змісту уроків математики,<br>спрямованих на розвиток фінансової грамотності молодших школярів.....           | 53        |
| 2.4. Ефективність розвитку фінансової грамотності молодших школярів на<br>уроках математики (за результатами підсумкового етапу експерименту)..... | 67        |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                                                                               | <b>74</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                                                                             | <b>81</b> |
| <b>ДОДАТКИ.....</b>                                                                                                                                | <b>87</b> |

## ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки.

1. У дослідженні ми здійснили дефінітивний аналіз базових понять дослідження. Так, нами було визначено поняття «фінансова культура населення», «фінансова грамотність», «фінансова компетентність». Ми виявили, що фінансовою культурою ми розумітимемо наявність у людини фінансових знань та навичок (фінансова грамотність), фінансової компетентності - фінансового цілепокладання та планування, відповідальності за особисту фінансову поведінку (ставлення до фінансів, управління бюджетом, уміння жити за коштами тощо)), прагнення отримання додаткової освіти чи інформації у сфері фінансів та економіки.

2. Завдяки уточненню вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку у контексті проблеми розвитку фінансової грамотності, ми впевнилися, що молодшим шкільним віком прийнято вважати вік дітей приблизно від 6 до 10-11 років, що відповідає рокам їх навчання в початкових класах. Це вік спокійного і рівномірного фізичного розвитку.

Вступ до школи вносить найважливіші зміни в життя дитини. Різко змінюється весь уклад її життя, її соціальний стан у колективі, родині. Основною, діяльністю стає відтепер навчання, найважливішим обов'язком – обов'язок учитися, здобувати знання. А навчання – це серйозна праця, що вимагає організованості, дисципліни, вольових зусиль дитини. Школяр включається в новий для нього колектив, у якому він буде жити, учитися, розвиватися 11 років.

Зазначено, що спочатку в учня формується інтерес до самого процесу навчальної діяльності без усвідомлення її значення. Тільки після виникнення інтересу до результатів своєї навчальної праці формується інтерес до змісту навчальної діяльності, до набуття знань.

В даний час зміст початкової освіти оновлюється з урахуванням інтелектуальних, культурних та соціально-економічних запитів сучасного

суспільства. Вже молодшому шкільному віці під час активної соціалізації діти починають стикатися з різними економічними поняттями, законами, відносинами. З огляду на свою допитливість школярі цікавляться тим, як складається сімейний бюджет, скільки коштує ремонт домашньої техніки, електроніки, витрата електроенергії тощо. Економічну освіту, лише на рівні пропедевтики, необхідно здійснювати з перших років навчання у початковій школі, оскільки у даний період починають формуватися такі економічно значимі якості особистості, як відповідальність, діловитість, ощадливість, економність, підприємливість.

Фінансова культура, фінансова грамотність, у контексті навчання учнів молодшого шкільного віку – це особистісне новоутворення, що характеризується сукупністю компетенцій у сфері фінансових відносин та економіки, які людина реалізує у своїй діяльності з урахуванням принципів раціональної поведінки та моральних цінностей суспільства.

Формування основ фінансової культури дітей молодшого шкільного віку включає наступні компоненти:

- система елементарних уявлень про світ фінансів, економіки та працю дорослих;
- ціннісні орієнтації та емоційно-позитивне ставлення, що полягає в інтересі та прагненні дотримуватися елементарних соціальних, економічних та фінансових норм і правил, відповідальне ставлення до коштів батьків та інших людей;
- адекватні сформованим елементарним соціальним, економічним та фінансовим уявленням, ціннісним орієнтаціям та відносинам моделі фінансової поведінки в суспільстві дорослих і однолітків, включаючи елементарні навички управління особистим та сімейним бюджетом, відповідальне, дбайливе ставлення до природних ресурсів, прагнення бути корисним членом суспільства.

Таким чином, проблема формування основ фінансової культури дітей молодшого шкільного віку з позицій успішної соціалізації особистості - одна

із значущих проблем сучасної освіти, що заслуговує на пильну увагу. Вона може розглядатися як перспективний напрямок удосконалення початкової освіти.

3. У дослідженні ми розробили та обґрунтували критерії, показники та рівні стану сформованості основних фінансових понять у молодших школярів.

У ході проведення нами були виокремлені критерії:

1) когнітивний (наявність знань та уявлень у дітей про поняття фінансової грамотності) – розуміння значення термінів з фінансової грамотності; власне тлумачення термінів з фінансової грамотності; зацікавленість фінансовими явищами сучасного суспільства;

2) емоційно-ціннісний (морально-економічні якості особистості) – вияв ощадливості, відповідальності; оперативність та ініціативність у фінансових питаннях; здатність до фінансового планування;

3) поведінково-діяльнісний (уміння оперувати поняттями фінансової грамотності) осмислення наявних знань у грі, роботі та здатність покладатися на ці знання; здатність приймати рішення, вміння знайти своє місце у спільній справі; взаємна підтримка, прагнення співпраці, досягнення мети.

Відповідно, нами виокремлено чотири: (високий, достатній, середній та низький) рівні сформованості основних фінансових понять у молодших школярів.

Під час констатувального етапу експерименту нами було встановлено певні рівні стану сформованості основних фінансових понять у молодших школярів.

*Низький рівень* (23,10 % опитаних): учні неспроможні пояснити сенсу економічних понять, виявляють інтерес потреб своєї сім'ї, праці батьків, не використовують у мові економічні слова; не виявляють інтересу до продуктивної діяльності, поведуться як сторонні спостерігачі; не доводять розпочату справу до кінця, швидко втрачають інтерес до праці та залишають роботу, повертаючись до гри; не схильні до дбайливого ставлення до особистої та суспільної власності; при виконанні роботи не виявляють будь-якої

зацікавленості у її результаті; безвідповідальні, безініціативні, не виявляють завзятості у досягненні мети.

*Середній рівень (29,30%):* учні мають уявлення про економічні поняття, але не можуть пояснити їх; у них спостерігається нестійкий інтерес до потреб своєї сім'ї, праці батьків; наявні знання нечіткі, поверхневі; мають достатньо уявлень про навколишній світ, але не вміють використовувати наявні знання; під керівництвом дорослого вміють організовувати свою діяльність, своєчасно виконують доручення; сумлінно ставляться до матеріальних цінностей, але велику турботу виявляють лише до речей особистого користування; доручену роботу виконують вчасно та сумлінно лише під керівництвом дорослого; не завжди активні, але здатні виявляти завзятість у досягненні мети.

*Достатній рівень (38,30%):* молодші школярі можуть пояснити основне значення економічних/фінансових понять, проте, не виявляють яскраво вираженого та стійкого інтересу до батьківської праці; здатні використовувати економічні слова та фрази; перебувають у позиції напівактивних учасників подій; втілюють отримані знання за допомогою та опісля підказки дорослого; готові спілкуватися з дорослими та однолітками, ставити багато запитань, проте, самостійно знайти відповіді не намагаються; доводять розпочату справу до завершення.

*Високий рівень (9,30%):* молодші школярі можуть пояснити основне значення економічних/фінансових понять, виявляти яскраво виражений та стійкий інтерес до батьківської роботи, отримати уявлення про батьківську роботу, використовувати економічні слова та фрази; вони перебувають у позиції активних учасників подій, вміють втілювати отримані знання; готові спілкуватися з дорослими та однолітками, ставити багато запитань та самостійно намагатися знайти відповіді; оперативно виконувати прохання, вміти контролювати свої дії; оцінювати результати діяльності; прагнути та вміти виявляти ініціативу, енергійно виконувати завдання, доводити розпочату справу до завершення.

4. У дипломному дослідженні нами було теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики.

Зазначено, що основи фінансової грамотності у початковій школі включені до курсу математики. Суть здобуття фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики полягає у збагаченні різних видів діяльності дітей економічним змістом. Насичення життя учнів початкової школи є елементарною економічною інформацією для створення передумов для формування реальної економічної думки, яка зробить цей процес більш усвідомленим.

Першою умовою розвитку фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики можемо визначити комплексне ознайомлення учнів із поняттями фінансової сфери.

Другою педагогічною умовою розвитку фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики є співпраця сім'ї та школи й позашкільних закладів освіти з досліджуваного питання.

У якості третьої педагогічної умови розвитку фінансової грамотності молодших школярів можемо виокремити, використання також і позаурочної форми діяльності.

Четвертою педагогічною умовою розвитку фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики є використання інформаційних технологій під час навчання.

5. У дипломному дослідженні ми окреслити методичні напрямки удосконалення змісту уроків математики, спрямованих на розвиток фінансової грамотності молодших школярів. Так, зазначено, що провідними для формування фінансової грамотності молодших школярів є: проблемний, евристичний і дослідницький методи.

Певні прийоми навчання використовуються для формування основ фінансової грамотності учнів початкової школи на уроці математики:

1) використання актуальної для учнів тематики (наприклад, історія виникнення грошей для молодших школярів);

2) використання інфографіки (схеми, таблиці, мультфільми), наприклад збірка мультфільмів «Абетка фінансової грамотності зі Смішариками» або мультфільм «Уроки Тітоньки Сови» цикл «Абетка грошей»;

3) долучення знань з інших галузей (наприклад, навколишній світ);

4) театралізація, використання художніх образів. Можна інсценувати стару казку на новий лад;

5) включення духу змагання до навчальної діяльності (наприклад, хто більше запрацює, хто більше заощадить);

6) аналіз та вивчення матеріалів ЗМІ.

Отже, як бачимо із порівняльної діаграми рівні сформованості основних фінансових понять у молодших школярів після формувального етапу експерименту підвищилися: високий зріс на 2,7%, достатній – на 1,7%, середній – на 2,7%, а низький рівень відповідно знизився на 7,1%.

Тобто, молодші школярі можуть пояснити основне значення фінансових понять, проте, не виявляють яскраво вираженого та стійкого інтересу до батьківської праці; здатні використовувати економічні слова та фрази; перебувають у позиції напівактивних учасників подій; втілюють отримані знання за допомогою та опісля підказки дорослого; готові спілкуватися з дорослими та однолітками, ставити багато запитань, вміють контролювати свої дії; оцінювати результати діяльності; прагнуть та вміють виявляти ініціативу, енергійно виконувати завдання, доводити розпочату справу до завершення.

Отже, наявність задач із економічним змістом під час уроків математики у початковій школі сприяє отриманню початкової фінансової грамотності і має практичну спрямованість. Життєвий досвід молодших школярів достатній для сприйняття елементарних економічних понять і законів. Специфічною особливістю фінансового виховання і те, що його не можна відокремити у якийсь спеціальний виховний процес. Цей процес тривалий і безперервний, а

результати відстрочені у часі, проте, включення до навчального процесу навчальних задач та текстових задач з економічним змістом дозволяє засвоїти деякі ключові фінансові поняття та формувати основи економічного мислення вже на початковому етапі навчання математики.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балягіна І. А. Методика викладання економіки : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2003. 341 с.
2. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки. USAID «Розвиток фінансового сектору» (FINREP). Київ, грудень 2010. 42с.
3. Булавенко, С. Д. Дидактичні основи формування фінансової грамотності учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2018. №150. С. 18-20.
4. Вайнтрауб М.А., Стрельченко О.С., Стрельченко І.Г. Фінансова математика: Навчальний посібник. Київ : ТОВ “Арт-програми”, 2002. 120 с.
5. Васильєва Д., Василюк Н. Розвиток фінансової грамотності учнів на уроках математики. URL: [https://mathaxiology.files.wordpress.com/2017/11/d0bcd0b0d182d0b5d0bcd0b0d182d0b8d0bad0b0-e284966\\_2017-c-2-7-1.pdf](https://mathaxiology.files.wordpress.com/2017/11/d0bcd0b0d182d0b5d0bcd0b0d182d0b8d0bad0b0-e284966_2017-c-2-7-1.pdf) (дата звернення: 25.10.2024).
6. Гельбак А.М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. 24 с.
7. Гільберт Т.Г. Фінансова абетка : зошит-посібник із фінансової грамотності для 2 класу. Київ, 2017. 23 с.
8. Грамотність як соціальний індикатор і показник ефективності освіти. URL: [http://studopedia.net/11\\_60514\\_potrebi-doroslih-u-znannyah-shchozabezpechuyut-rivni-sferi.html](http://studopedia.net/11_60514_potrebi-doroslih-u-znannyah-shchozabezpechuyut-rivni-sferi.html) (дата звернення: 25.10.2024).
9. Гуреева Э.В., Евтыхова Н.М. Методичні аспекти формування фінансової грамотності на уроках математики. *МОЛОДІ ЛІДЕРИ*. 2016. 2016. С. 439-444.
10. Доступні вправи для навчання фінансовій грамотності дітей молодшої школи URL: <https://naurok.com.ua/post/finansova-gramotnist-naymolodshih-shkolyariv> (дата звернення: 25.10.2024).

11. Захаркіна Л.С. Підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 200-207
12. Імбер В. Формуємо комбінаторні уявлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. №11. С. 7-9.
13. Калініченко, О. О., Ніколаєнко, С. М. Фінансова грамотність – запорука успішного населення. *Економіка. Управління. Інновації*. 2019. №1 (24). С. 17-24.
14. Кізима Т.О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник THEU*. 2012. №2. С.64-71.
15. Кізима, Т., Круп'як, І., Коломийчук, Н. Методика викладання фінансової грамотності у вищій школі: досвід та перспективи. *Світ фінансів*. 2020. №3(64). С. 8-18.
16. Ковальчук Г. О. Організація навчання з економіки. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2002. 305 с.
17. Коли краще починати вивчати фінансову грамотність URL: [https://www.creativeschool.com.ua/financial\\_literacy\\_kmnds/](https://www.creativeschool.com.ua/financial_literacy_kmnds/) (дата звернення: 25.10.2024).
18. Комарова О. О. Фінансова грамотність як чинник розвитку ринку освітніх послуг: методика викладання спецкурсу. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики* : збірник наукових праць / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2020. Вип. 87. С. 98-107.
19. Кузина О. Фінансова грамотність та фінансова компетентність: визначення, методики виміру та результати аналізу. *Питання економіки*. 2015. № 8. С. 129–148.
20. Курик М. Формування пізнавальної активності школярів через сюжетно-рольові та дидактичні ігри. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. №14. С. 240-242.
21. Кучерова Г.Ю. Шляхи розвитку фінансової культури населення. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Економіка і менеджмент*. 2013. Вип. 2. С. 125–131.

22. Ломачинська І.А. Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки в умовах глобалізації. *Вісник ОНУ ім .І.І.Мечнікова*. 2011. Том 16. Вип. 20. С. 116-124.
23. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього учителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Київ : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008.
24. Максименко С. Д. Психологічні механізми становлення особистості: експериментально-генетичний метод. *Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ : Ніка-Центр, 2010. Вип. 38. С. 18–34.
25. Максимова О. Фінансова грамотність у початковій школі. *Сучасна школа України*. 2018. № 4. С. 48–50.
26. Мунді Ш. Рекомендації щодо розробки національних стратегій з фінансової грамотності. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE\\_FILE\\_DOWNLOAD=1&Image\\_file\\_name=PDF/ped\\_in\\_2016\\_2\\_4.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ped_in_2016_2_4.pdf) (дата звернення: 25.10.2024).
27. Назаренко Г.А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів. Черкаси : ЧОІПОПП, 2014. 68 с.
28. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.
29. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.
30. Письменний В. В., Коженівський С. Енциклопедія для фінансово грамотних школярів. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2020. 136 с.
31. Попова Н.Е., Імашева А.І. До проблеми формування фінансової грамотності учнів. Перспективи розвитку науки та освіти збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. 2015. №13. С. 114-116.

32. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Вісник Національного банку України*. 2014. №2(216). С. 11-16.
33. Радзішевська Д.В. Підвищення фінансової грамотності населення України як один із пріоритетів державної політики на сучасному етапі. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Radzishevaska.pdf>.
34. Ребуха Л. З., Кізима Т. О., Письменний В. В. Значимість інтерактивних та практико-зорієнтованих ігор у процесі викладання фінансової грамотності в закладах освіти. *Ukrainian Journal of Education Studies and Information Technology*. 2020. Vol. 8. № 4. Р. 38-51.
35. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : «Основа», 2018. 112 с.
36. Сімончук О. Як навчають фінансової грамотності в школах різних країн світу. Освіторія Медіа. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-navchayut-finansovoyi-gramotnosti-v-shkolah-riznyh-krayin-svitu>
37. Смовженко Т, Кузнєцова А. Впровадження фінансової грамотності в Україні: сучасний стан і перспективи. *Вісник НБУ*. 2013. №9. С.8-16.
38. Смовженко Т. С. Фінансова грамотність: навчальний посібник. Київ : FINREP, 2013. 311 с.
39. Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 2. С. 301-309.
40. Уроки з підприємницьким тлом : навчальні матеріали / за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава : Сова, 2014. 398 с.
41. Фесенко, Г. А. Підвищення фінансової грамотності населення як педагогічна проблема. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова*. Серія 5, Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 50. С. 259-264.
42. Фесенко Г.А. Підготовка майбутніх учителів математики до підвищення фінансової грамотності учнів профільної школи: дис. ... канд. пед. наук.:

13.00.04. Херсонський державний університет. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 316 с.

43. Фінансова поведінка : навчально – методичний посібник для вчителя /за заг. ред. д-ра екон. наук проф. Т.С. Смовженко. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 350 с.

44. Формування фінансової грамотності учнів на уроках математики та в позаурочний час URL: <http://gradum103.zp.ua/index.php/pedagogicheskaya-vystavka/54-nush-didaktichne-napovlennya/852-robota-tsiganok-larisi-anatolijivni> (дата звернення: 25.10.2021).

45. Чернецька Т.І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.

46. Чернобай О.Б. Роль та значення задач з податковим змістом при формуванні громадянської свідомості. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки*. 2019. №12. С. 217-218.

47. Чернобай О.Б. Про деякі типи пошукових задач. Математична освіта: минуле, сьогодення, майбутнє, до 100-річчя від дня народження О.Ф.Семеновича: монографія. Харків : СГ НТМ "Новий курс", 2020. 375 с.

48. Чучаліна Ю. Педагогічні умови формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 59, том 3, 2023. С. 303-311.

49. Чечетова, Н. Ф., Чечетова-Терашвілі, Т. М. Фінансова грамотність як запорука успіху управління особистими фінансами. *World Science*. 2019. №2(50). С. 14-20.

50. Шпак О., Булашенко С., Примаченко Н. Теоретичні аспекти фінансового виховання, як основи формування соціально та економічно активної особистості. Молодь і ринок. 2016. № 9(140). С. 6-11.

51. Школа для життя. Підприємливість і фінансова грамотність URL: <https://vseosvita.ua/library/skola-dla-zitta-pidpriemlivist-i-finansova-gramotnist-346016.html>.

52. Шуляк В.О. Особливості підготовки вчителів початкових класів до формування основ фінансової грамотності молодших школярів. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет– конференції, м. Вінниця, 2019. С. 402-406.
53. Шуляк В.О. Деякий досвід формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. Молодь у науці: дослідження, проблеми, перспективи : матеріали Молодіжної науковопрактичної інтернет-конференції студентів аспірантів та молодих науковців, м. Вінниця : ВНТУ, 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/inteks.php/mn/mn2019/paper/view8186>.
54. Юрій С.І., Кізима Т.О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 16-25.
55. Як навчити дітей фінансовій грамотності URL: <http://vseprogroshi.com.ua/yak-navchiti-ditej-finansovoyi-gramotnosti.html>.